Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

26 päivänä tammikuuta 2017*

Muutoksenhaku — Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Kylpyhuonekalusteiden markkinat Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa ja Itävallassa — Päätös, jolla todetaan SEUT 101 artiklan ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 53 artiklan rikkominen — Hintojen yhteensovittaminen ja arkaluonteisten liiketoimintatietojen vaihtaminen — Yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen — Näyttö — Sakot — Täysi harkintavalta — Kohtuullinen aika — Oikeasuhteisuus

Asiassa C-642/13 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 29.11.2013,

Villeroy & Boch Belgium SA, kotipaikka Bryssel (Belgia), edustajinaan O. W. Brouwer ja N. Lorjé, advocaten,

valittajana,

ja jossa valittajan vastapuolena on

Euroopan komissio, asiamiehinään L. Malferrari ja F. Ronkes Agerbeek, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

toimien kokoonpanossa: varapresidentti A. Tizzano, joka hoitaa ensimmäisen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit M. Berger, E. Levits, S. Rodin (esittelevä tuomari) ja F. Biltgen,

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Malacek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 10.9.2015 pidetyssä istunnossa esitetyn,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

* * Oikeudenkäyntikieli: hollanti

tuomion

1 Villeroy & Boch Belgium SA (jäljempänä Villeroy & Boch Belgia) vaatii valituksessaan unionin tuomioistuinta kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen 16.9.2013 antaman tuomion Villeroy & Boch Austria ym. v. komissio (T-373/10, T-374/10, T-382/10 ja T-402/10, ei julkaistu, EU:T:2013:455; jäljempänä valituksenalainen tuomio) siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin on kyseisellä tuomiolla hylännyt sen kanteen, jossa vaadittiin SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 23.6.2010 annetun komission päätöksen K(2010) 4185 lopullinen (Asia COMP/39.092 – Kylpyhuonekalusteet) (jäljempänä riidanalainen päätös) kumoamista sitä koskevilta osin.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Asetus (EY) N:o 1/2003

2 [SEUT 101 ja SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 23 artiklan 2 ja 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta:

a) rikkovat [SEUT 101 tai SEUT 102] artiklan määräyksiä – –

– –

Kunkin rikkomiseen osallisen yrityksen tai yritysten yhteenliittymän osalta sakko on enintään kymmenen prosenttia sen edellisen tilikauden liikevaihdosta.

– –

3. Sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon sekä rikkomisen vakavuus että sen kesto.”

Vuoden 2006 suuntaviivat

3 Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen (EUVL 2006, C 210, s. 2; jäljempänä vuoden 2006 suuntaviivat) 2 kohdassa todetaan, että sakkoja määritettäessä ”komissio ottaa – – huomioon rikkomisen vakavuuden ja keston” ja että ”sakon määrä ei saa ylittää asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa säädettyjä enimmäismääriä”.

4 Vuoden 2006 suuntaviivojen 37 kohdassa todetaan seuraavaa:

”Vaikka näissä suuntaviivoissa esitellään yleiset sakon laskentamenetelmät, erityistapauksissa voi olla kuhunkin asiaan liittyvien erityispiirteiden vuoksi tai pelotevaikutuksen aikaansaamiseksi perusteltua, että komissio poikkeaa näistä menetelmistä tai 21 kohdassa vahvistetuista raja-arvoista.”

Asian tausta ja riidanalainen päätös

5 Kartellissa kyseessä olleet tuotteet ovat kylpyhuonekalusteita, jotka kuuluvat johonkin seuraavista kolmesta tuotteiden alaryhmästä: hanat, suihkuseinät oheistarvikkeineen sekä keraamiset tuotteet (jäljempänä kolme tuotteiden alaryhmää).

6 Unionin yleinen tuomioistuin on esittänyt asian taustan valituksenalaisen tuomion 1–19 kohdassa, ja se voidaan tiivistää seuraavasti.

7 Komissio totesi riidanalaisella päätöksellä, että kylpyhuonekalusteiden alalla oli rikottu SEUT 101 artiklan 1 kohtaa ja Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3; jäljempänä ETA-sopimus) 53 artiklaa. Kyseinen rikkominen, johon oli osallistunut komission mukaan 17 yritystä, oli tapahtunut eri ajanjaksoina 16.10.1992–9.11.2004, ja se koostui joukosta kilpailunvastaisia sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja Belgian, Saksan, Ranskan, Italian, Alankomaiden ja Itävallan alueella.

8 Komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä tarkemmin sanottuna, että todettu rikkominen koostui ensinnäkin siitä, että kyseiset kylpyhuonekalusteiden valmistajat yhteensovittivat vuotuisia hinnankorotuksia ja muita hinnoittelutekijöitä kansallisissa ammatillisissa järjestöissä säännöllisesti järjestettyjen kokousten yhteydessä, toiseksi hintojen vahvistamisesta tai yhteensovittamisesta raaka-aineiden hintojen korotuksen, euron käyttöönoton tai tiemaksujen käyttöönoton kaltaisten erityisten tapahtumien yhteydessä ja kolmanneksi luottamuksellisten liiketoimintatietojen ilmaisemisesta ja vaihtamisesta. Komissio totesi lisäksi, että hintojen vahvistaminen kylpyhuonekalusteiden alalla seurasi vuosittaista sykliä. Valmistajat vahvistivat tässä yhteydessä hintaluettelonsa, jotka olivat voimassa yleensä vuoden ajan ja joihin liikesuhteet perustuivat.

9 Villeroy & Boch Belgia ja muut kantajat ensimmäisessä oikeusasteessa eli Villeroy & Boch Austria GmbH (jäljempänä Villeroy & Boch Itävalta), Villeroy & Boch AG ja Villeroy & Boch SAS (jäljempänä Villeroy & Boch Ranska) toimivat kylpyhuonekalusteiden alalla. Villeroy & Boch omistaa kokonaan Villeroy & Boch Itävallan, Villeroy & Boch Ranskan, Villeroy & Boch Belgian, Ucosan BV:n ja sen tytäryhtiöt sekä Villeroy & Boch SARL:n (jäljempänä Villeroy & Boch Luxemburg).

10 Masco Corp. ja sen tytäryhtiöt, joihin kuuluvat hanoja valmistava Hansgrohe AG ja suihkuseiniä valmistava Hüppe GmbH, ilmoittivat 15.7.2004 komissiolle kartellista kylpyhuonekalusteiden alalla ja pyysivät sakkoimmuniteettia sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto) nojalla tai, ellei sitä myönnetä, niille mahdollisesti määrättävien sakkojen määrän alentamista. Komissio teki 2.3.2005 kyseisen tiedonannon 8 kohdan a alakohdan ja 15 kohdan nojalla Mascon hyväksi sakkoimmuniteettia koskevan ehdollisen päätöksen.

11 Komissio teki 9. ja 10.11.2004 useiden kylpyhuonekalusteiden alan yritysten ja kansallisten ammatillisten järjestöjen tiloissa tarkastuksia ilman ennakkoilmoitusta.

12 Grohe Beteiligungs GmbH ja sen tytäryhtiöt sekä American Standard Inc. pyysivät 15. ja 19.11.2004 sakkoimmuniteettia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tai, ellei sitä myönnetä, sakkojen määrän alentamista.

13 Komissio lähetti 15.11.2005–16.5.2006 useille kylpyhuonekalusteiden alalla toimiville yhtiöille ja järjestöille, ja myös kantajille ensimmäisessä oikeusasteessa, tietojensaantipyyntöjä, minkä jälkeen se antoi 26.3.2007 väitetiedoksiannon, joka annettiin näille tiedoksi.

14 Myös Roca SARL sekä Hansa Metallwerke AG ja sen tytäryhtiöt pyysivät 17. ja 19.1.2006 sakkoimmuniteettia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tai, ellei sitä myönnetä, sakkojen määrän alentamista. Aloys F. Dornbracht GmbH & Co. KG Armaturenfabrik esitti 20.1.2006 samankaltaisen pyynnön.

15 Komissio antoi 12.–14.11.2007 järjestetyn kuulemistilaisuuden, johon kantajat ensimmäisessä oikeusasteessa osallistuivat, 9.7.2009 lähetetyn tosiasiaseikkoja koskevan kirjeen, jolla kiinnitettiin niiden huomio tiettyihin todisteisiin, joihin komissio aikoi tukeutua antaessaan lopullista päätöstä, ja muun muassa mainituille kantajille sittemmin osoitettujen lisätietopyyntöjen jälkeen 23.6.2010 riidanalaisen päätöksen. Se katsoi kyseisessä päätöksessä, että tämän tuomion 8 kohdassa kuvatut menettelytavat kuuluivat kokonaisvaltaiseen suunnitelmaan, jolla pyrittiin rajoittamaan kilpailua mainitun päätöksen adressaattien välillä, ja merkitsivät ominaisuuksiltaan yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista, joka kattoi kolme tuotteiden alaryhmää ja ulottui Belgian, Saksan, Ranskan, Italian, Alankomaiden ja Itävallan alueelle. Komissio korosti tältä osin erityisesti sitä seikkaa, että mainitut menettelytavat olivat sellaisen toistuvan mallin mukaisia, joka osoittautui samaksi komission tutkinnan kattamissa kuudessa jäsenvaltiossa. Komissio kiinnitti myös huomiota siihen, että alalla oli olemassa kaikkien kolmen tuotteiden alaryhmän osalta kansallisia ammatillisia järjestöjä, joita se kutsui ”yhteensovittamiselimiksi”, kansallisia ammatillisia järjestöjä, joihin kuului jäseniä, joiden toiminta liittyi vähintään kahteen näistä kolmesta tuotteiden alaryhmästä, ja joita se kutsui ”monituotejärjestöiksi”, sekä erikoistuneita järjestöjä, joihin kuului jäseniä, joiden toiminta liittyi yhteen näistä kolmesta tuotteiden alaryhmästä. Se totesi lopuksi sellaisen yritysten ydinryhmän olemassaolon, joka oli osallistunut kartelliin eri jäsenvaltioissa sekä yhteensovittamiselimissä tai monituotejärjestöissä.

16 Komission mukaan kantajat ensimmäisessä oikeusasteessa olivat osallistuneet kyseessä olevaan rikkomiseen seuraavien järjestöjen jäseninä: IndustrieForum Sanitär, joka korvasi vuodesta 2001 alkaen Freundeskreis der deutschen Sanitärindustrien, Arbeitskreis Baden und Duschen, joka korvasi vuodesta 2003 alkaen Arbeitskreis Duschabtrennungenin, sekä Fachverband Sanitär-Keramische Industrie Saksassa, Arbeitskreis Sanitärindustrie Itävallassa, Vitreous China-group (jäljempänä VCG) Belgiassa, Sanitair Fabrikanten Platform Alankomaissa ja Association française des industries de céramique sanitaire Ranskassa. Komissio totesi Alankomaissa tapahtuneesta kilpailusääntöjen rikkomisesta riidanalaisen päätöksen 1179 perustelukappaleessa lähinnä, ettei siihen osallistuneille yrityksille voitu määrätä siitä sakkoa vanhentumisen vuoksi.

17 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa komissio luetteli yritykset, joiden se toteaa syyllistyneen SEUT 101 artiklan ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 53 artiklan rikkomiseen 1.1.1994 alkaen, koska ne ovat osallistuneet kartelliin kylpyhuonekalusteiden alalla Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa ja Itävallassa eri ajanjaksoina 16.10.1992–9.11.2004. Siltä osin kuin on kyse kantajista ensimmäisessä oikeusasteessa komissio totesi mainitun päätöksen 1 artiklan 1 kohdassa Villeroy & Bochin osallistuneen mainittuun yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen 28.9.1994 –9.11.2004 ja sen tytäryhtiöiden Villeroy & Boch Belgian, Villeroy & Boch Ranskan ja Villeroy & Boch Itävallan 12.10.1994 alkaneiden ja aikaisintaan 9.11.2004 päättyneiden ajanjaksojen osalta.

18 Komissio määräsi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 8 kohdassa ensinnäkin Villeroy & Bochin maksettavaksi 54 436 347 euron suuruisen sakon, toiseksi Villeroy & Bochin ja Villeroy & Boch Itävallan maksettavaksi yhteisvastuullisesti 6 083 604 euron suuruisen sakon, kolmanneksi Villeroy & Bochin ja Villeroy & Boch Belgian maksettavaksi yhteisvastuullisesti 2 942 608 euron suuruisen sakon ja neljänneksi Villeroy & Bochin ja Villeroy & Boch Ranskan maksettavaksi yhteisvastuullisesti 8 068 441 euron suuruisen sakon. Kantajille ensimmäisessä oikeusasteessa määrättiin siis sakkoja yhteensä 71 531 000 euroa.

19 Näiden sakkojen laskemiseksi komissio nojautui vuoden 2006 suuntaviivoihin.

Asian käsittelyn vaiheet unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

20 Valittaja nosti unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 9.9.2010 toimittamallaan kannekirjelmällä asiassa T-402/10 kanteen, jossa vaadittiin riidanalaisen päätöksen kumoamista sitä koskevilta osin tai toissijaisesti sille määrätyn sakon määrän alentamista.

21 Valittaja väitti kumoamisvaatimustensa tueksi unionin yleisessä tuomioistuimessa, että komissio oli luonnehtinut todetun rikkomisen virheellisesti yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi, monitahoiseksi ja jatketuksi rikkomiseksi ja toissijaisesti, että komissio oli laiminlyönyt perusteluvelvollisuuden sen vuoksi, ettei se ollut rajannut merkityksellisiä markkinoita riittävän täsmällisesti. Valittaja väitti myös, ettei komissio ollut näyttänyt toteen sen osallistumista rikkomiseen Belgiassa. Se riitautti lopuksi sen, että se oli määrätty maksamaan sakko yhteisvastuullisesti, ja väitti, että sakon laskemisessa oli tapahtunut arviointivirhe, että mainitun sakon määrää on alennettava, kun otetaan huomioon hallinnollisen menettelyn liian pitkä kesto, ja että sakko on suhteeton.

22 Valittaja esitti toissijaisesti vaatimuksia, jotka koskivat määrätyn sakon määrän alentamista.

23 Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisella tuomiolla kanteen kokonaisuudessaan.

Asianosaisten vaatimukset

24 Valittaja vaatii, että unionin tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion kokonaisuudessaan siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin on hylännyt kyseisellä tuomiolla sen kanteen

— toissijaisesti kumoaa valituksenalaisen tuomion osittain

— toissijaisesti alentaa valittajalle määrätyn sakon määrää

— tai ainakin kumoaa kyseisen valituksenalaisen tuomion ja palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

25 Komissio vaatii, että unionin tuomioistuin

— hylkää valituksen kokonaisuudessaan, osittain sillä perusteella, että sen tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat, ja osittain sillä perusteella, että se on selvästi perusteeton, ja

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Valituksen tarkastelu

26 Valittaja esittää valituksensa tueksi neljä valitusperustetta. Ensimmäinen valitusperuste koskee oikeudellista virhettä, jonka unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt arvioidessaan Belgiassa väitetysti tapahtunutta rikkomista. Toinen valitusperuste koskee oikeudellista virhettä, jonka unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt todetessaan monitahoisen ja jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen. Kolmas valitusperuste perustuu siihen, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole käyttänyt täyttä harkintavaltaansa, koska se ei ole valvonut määrätyn sakon määrää. Neljäs valitusperuste perustuu suhteellisuusperiaatteen loukkaamiseen.

Ensimmäinen valitusperuste, joka koskee Belgiassa väitetysti tapahtuneen kilpailusääntöjen rikkomisen virheellistä arviointia

Asianosaisten lausumat

27 Valittaja väittää ensimmäisessä valitusperusteessaan, joka jakautuu neljään osaan, ensinnäkin, että unionin yleinen tuomioistuin on vääristänyt selvitysaineistoa Belgiassa väitetysti tapahtuneen rikkomisen osalta ja laiminlyönyt perusteluvelvollisuutensa. Unionin yleisen tuomioistuimen mainitun tuomion 243 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa vahvistamat perustelut perustuvat näet virheelliseen olettamaan, jonka mukaan Z kuului vielä valittajan henkilöstöön 1.1.2003 jälkeen. Kuten valittaja on esittänyt unionin yleisessä tuomioistuimessa järjestetyssä istunnossa ja kuten unionin yleinen tuomioistuin on itse todennut, Z:lla ei ole ollut enää todellisuudessa kyseisestä ajankohdasta lähtien mitään organisatorista sidettä tai työsopimukseen perustuvaa sidettä valittajaan, mikä merkitsee siis sitä, ettei valittajan voida katsoa olevan vastuussa teoista.

28 Valittaja väittää toiseksi toissijaisesti, että unionin yleinen tuomioistuin on soveltanut virheellisesti SEUT 101 artiklaa katsoessaan, että valittaja oli osallistunut rikkomiseen keraamisten tuotteiden osalta Belgiassa, vaikka se ei ollut toiminut enää kyseisillä markkinoilla vuoden 2002 lopun jälkeen ja vaikka ei ole osoitettu, että se halusi myötävaikuttaa kartellin jäsenten tavoitteiden toteuttamiseen. Unionin yleinen tuomioistuin ei erityisesti ole todennut, millä ”toiminnoilla” valittaja olisi markkinoilta vetäydyttyään voinut yhteensovittaa toimintansa muiden kartellin osanottajien kanssa rajoittaakseen kilpailua kyseisillä markkinoilla. Unionin yleisen tuomioistuimen 16.9.2013 annetussa tuomiossa Wabco Europe ym. v. komissio (T-380/10, EU:T:2013:449, 79 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja 16.9.2013 annetussa tuomiossa Keramag Keramische Werke ym. v. komissio (T-379/10 ja T-381/10, ei julkaistu, EU:T:2013:457, 222 kohta ja sitä seuraavat kohdat) esittämien perustelujen valossa ei valittajan mukaan ole mahdollista katsoa, että se on vastuussa kolmansien teoista, joihin on syyllistytty kyseisen vetäytymisajankohdan jälkeen, eikä määrätä sille tästä sakkoa. Se, että tosiseikkoja on arvioitu ristiriitaisesti valituksenalaisessa tuomiossa ja 16.9.2013 annetussa tuomiossa Wabco Europe ym. v. komissio (T-380/10, EU:T:2013:449), merkitsee joka tapauksessa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista valittajan vahingoksi.

29 Valittaja toteaa kolmanneksi sen toteennäyttämisestä, että 28. ja 29.4.2003 Belgiassa pidetyssä kokouksessa on ollut kyse yhdenmukaistetuista menettelytavoista, että unionin yleinen tuomioistuin on myöntänyt valituksenalaisen tuomion 271 kohdassa, että asian selvittäminen rajoitetaan huomioon, jonka mukaan sen perusteella, ettei tukkuliikkeille myönnettävälle bonukselle ollut vahvistettu yhtä yhtenäistä prosenttimäärää, ”ei voida katsoa, ettei kilpailua ollut vääristetty kyseessä olevan tietojenvaihdon johdosta”. Vaikka olisikin katsottava, että unionin yleisen tuomioistuimen kyseinen näkemys on perusteltu, tämä ei loogisesti riitä kuitenkaan osoittamaan rikkomista toteen. Kyse on joko SEUT 296 artiklan toisessa kohdassa tarkoitetusta perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämisestä tai Euroopan unionin perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdassa vahvistetun in dubio pro reo -periaatteen loukkaamisesta.

30 Valituksenalaisen tuomion 272 ja 274 kohdassa on neljänneksi tehty valittajan mukaan oikeudellinen virhe, koska kyseisissä kohdissa vahvistetaan yhtenä kokonaisuutena pidettävä, monitahoinen ja jatkettu kilpailusääntöjen rikkominen kaikkien moitittujen rikkomisten osalta keraamisten kylpyhuonekalusteiden Belgian markkinoilla.

31 Komission VCG:n kokousten perusteella toteamien tosiseikkojen nojalla ei näet voida päätellä, että koko huomioon otetun rikkomisajanjakson voidaan tulkita muodostavan yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen. Sitä vastoin 28. ja 29.4.2003 pidetyn VCG:n kokouksen jälkeen on havaittu, että rikkominen on keskeytetty selvästi, mikä estää sen, että aikaisemmat ja myöhemmät kokoukset sulautetaan oikeudellisella tasolla yhteen yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostamiseksi.

32 Komission mukaan ensimmäinen valitusperuste on hylättävä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

33 Ensimmäiseksi on todettava ensimmäisen valitusperusteen ensimmäisestä osasta, joka perustuu perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämiseen ja selvitysaineiston vääristämiseen siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin ei ole ottanut huomioon valittajan väitettä, jonka mukaan Z:lla ei ollut enää mitään sidettä siihen 1.1.2003 jälkeen, että valittaja on unionin yleisessä tuomioistuimessa pidetyssä kirjallisessa käsittelyssä pelkästään ilmoittanut – osallistumisensa kartelliin Belgiassa kyseisestä päivämäärästä lukien riitauttaakseen –, että Villeroy & Boch Luxemburg on ”ostanut vuoden 2002 lopussa belgialaisen yhtiön keramiikkayrityksen”. Valittaja on siten vasta unionin yleisessä tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä väittänyt ensimmäistä kertaa nimenomaisesti, ettei sen voitu katsoa olevan vastuussa kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä keraamisten tuotteiden Belgian markkinoilla 1.1.2003 alkaen, koska henkilö, joka osallistui kartellin kokouksiin, eli Z, ei ollut kyseisestä ajankohdasta lähtien enää sen vaan Villeroy & Boch Luxemburgin palveluksessa.

34 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan mukaan asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin. Valittajan unionin yleisessä tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämän väitteen tutkittavaksi ottamisen edellytykset eivät siis selvästikään täyttyneet, koska väite koski uutta perustetta, joka perustui tosiseikkaan, josta valittaja oli täysin tietoinen ennen muita ja joka ei ollut tullut esiin käsittelyn aikana.

35 Unionin yleinen tuomioistuin ei tosin ole ottanut nimenomaisesti kantaa kyseisen väitteen tutkittavaksi ottamiseen tai perusteltavuuteen. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin niin, että unionin yleiseltä tuomioistuimelta ei voida edellyttää, että se joka kerta, kun asianosainen oikeudenkäynnin kuluessa vetoaa sellaiseen uuteen perusteeseen, joka ei selvästikään täytä sen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdassa asetettuja edellytyksiä, tuomiossaan selvittäisi, miksi kyseistä perustetta ei oteta tutkittavaksi, tai tutkisi perinpohjaisesti tällaisen perusteen (ks. mm. tuomio 20.3.2014, Rousse Industry v. komissio, C-271/13 P, ei julkaistu, EU:C:2014:175, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 Tästä ilmenee, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole jättänyt noudattamatta perusteluvelvollisuuttaan todetessaan valituksenalaisen tuomion 248 kohdassa – ottamatta huomioon valittajan myöhässä esittämää väitettä siitä, että Z ei ollut ollut enää 1.1.2003 lukien sen palveluksessa, ja selittämättä sitä, miksi kyseisen väitteen tutkittavaksi ottamisen edellytykset eivät selvästikään täyttyneet –, että Z:n osallistuminen kartellikokouksiin ”osoittaa, että Villeroy & Boch Belgia osallistui edelleen aktiivisesti rikkomiseen oman etunsa ja sen kilpailuoikeudessa tarkoitetun yrityksen edun mukaisesti, johon se kuului”.

37 Ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen osa on näin ollen perusteeton.

38 Toiseksi on huomautettava nyt käsiteltävän valitusperusteen toisesta osasta, joka koskee SEUT 101 artiklan virheellistä soveltamista, että valittaja ei kyseenalaista sitä unionin yleisen tuomioistuimen toteamusta, jonka mukaan ennen 1.1.2003 ja sen jälkeen järjestetyt VCG:n kokoukset olivat lainvastaisia, vaan se on sitä mieltä, että unionin yleinen tuomioistuin on katsonut virheellisesti, että se oli osallistunut rikkomiseen, vaikka se ei ollut toiminut enää keraamisten tuotteiden Belgian markkinoilla vuoden 2002 lopusta lukien.

39 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ei voida kuitenkaan katsoa, että SEUT 101 artiklan 1 kohta koskisi yksinomaan joko yrityksiä, jotka toimivat kilpailunrajoitusten kohteena olevilla markkinoilla taikka niitä edeltävillä tai niiden jälkeisillä markkinoilla tai niiden

lähimarkkinoilla, tai yrityksiä, jotka rajoittavat toimintavapauttaan tietyillä markkinoilla sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan nojalla. Unionin tuomioistuimen erittäin vakiintuneesta oikeuskäytännöstä näet ilmenee, että SEUT 101 artiklan 1 kohdan tekstissä viitataan yleisesti kaikkiin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka joko horisontaalisissa tai vertikaalisissa suhteissa vääristävät kilpailua sisämarkkinoilla, riippumatta niistä markkinoista, joilla osapuolet toimivat, ja siitä, että kyseessä olevien järjestelyjen ehdot koskevat ainoastaan yhden niistä liiketoimintaa (ks. vastaavasti tuomio 22.10.2015, AC-Treuhand v. komissio, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 34 ja 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

40 Tästä seuraa, että unionin yleinen tuomioistuin on katsonut perustellusti valituksenalaisen tuomion 242 kohdassa, että yritys saattaa rikkoa SEUT 101 artiklan 1 kohdassa säädettyä kieltoa, kun sen käyttäytymisellä, yhteensovitettuna muiden yritysten käyttäytymiseen, on tarkoitus rajoittaa kilpailua tietyillä merkityksellisillä markkinoilla, eikä tämä edellytä välttämättä sitä, että yritys toimii itse mainituilla markkinoilla.

41 Tältä osin on täsmennettävä, että yhtäältä – toisin kuin valittaja väittää – unionin yleinen tuomioistuin on osoittanut, että valittaja oli osallistunut aktiivisesti moitittuun rikkomiseen. Se on siis korostanut valituksenalaisen tuomion 244 ja 248 kohdassa, että Z:n yhtäjaksoinen osallistuminen valittajan puolesta VCG:n kokouksiin – joiden osalta valittaja ei kiistä sitä, etteivätkö ne olisi olleet lainvastaisia – ennen 1.1.2003 ja sen jälkeen eli myös sen jälkeen, kun valittaja oli päättänyt kaiken toimintansa keraamisten tuotteiden markkinoilla, osoitti kyseisen yhtiön osallistuneen aktiivisesti rikkomiseen. Toisaalta – toisin kuin valittaja väittää – kyseiseen rikkomiseen osallistuneiden ja myös valittajan syyksi luetut eri toiminnot on esitetty yksityiskohtaisesti valituksenalaisen tuomion 255–277 kohdassa.

42 Edellä esitetystä seuraa, että valittajan väite, joka perustuu siihen, että valittaja oli lopettanut kaiken toimintansa keraamisten tuotteiden alalla vuoden 2002 lopusta lukien, on hylättävä.

43 Tätä päätelmää ei voida kyseenalaistaa 16.9.2013 annetussa tuomiossa Wabco Europe ym. v. komissio (T-380/10, EU:T:2013:449, 84 kohta) ja 16.9.2013 annetussa tuomiossa Keramag Keramische Werke ym. v. komissio (T-379/10 ja T-381/10, ei julkaistu, EU:T:2013:457, 220 kohta ja sitä seuraavat kohdat) annetun ratkaisun valossa. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan näet unionin yleisen tuomioistuimen velvollisuus perustella tuomionsa ei voi lähtökohtaisesti olla niin laaja, että sen olisi perusteltava jossain asiassa antamansa ratkaisu suhteessa jossain sen käsiteltäväksi saatetussa toisessa asiassa antamaansa ratkaisuun, vaikka se koskisi samaa päätöstä (ks. tuomio 11.7.2013, Team Relocations ym. v. komissio, C-444/11 P, ei julkaistu, EU:C:2013:464, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 Tästä seuraa, ettei ensimmäisen valitusperusteen toinen osa ole perusteltu.

45 Lopuksi on todettava kolmanneksi valittajan tämän valitusperusteen kolmannessa ja neljännessä osassa esittämistä väitteistä, että valittaja pyrkii riitauttamaan niillä olennaisilta osin unionin yleisen tuomioistuimen tekemiä oikeudellisia virheitä koskevien väitteiden varjossa unionin yleisen tuomioistuimen arvioinnin näytöstä. Se, miten unionin yleinen tuomioistuin arvioi tosiseikan todistusvoimaa, ei lähtökohtaisesti voi kuitenkaan kuulua unionin tuomioistuimen muutoksenhaun yhteydessä harjoittaman valvonnan piiriin. SEUT 256 artiklasta ja Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan ensimmäisestä kohdasta ilmenee, että muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymyksiä koskevin osin. Näin ollen ainoastaan unionin yleinen tuomioistuin on toimivaltainen määrittämään ratkaisun perustaksi asetettavan tosiseikaston ja arvioimaan sitä sekä arvioimaan selvitysaineistoa, lukuun ottamatta sitä tapausta, että tätä tosiseikastoa ja tätä selvitysaineistoa on vääristetty (ks. vastaavasti tuomio 2.10.2003, Salzgitter v. komissio, C-182/99 P, EU:C:2003:526, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

46 Mainitut väitteet on siis jätettävä tutkimatta.

47 Edellä esitetyn perusteella ensimmäinen valitusperuste on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

Toinen valitusperuste, joka koskee yhtenä kokonaisuutena pidettävän, monitahoisen ja jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa

Asianosaisten lausumat

48 Valittaja väittää toisessa valitusperusteessaan, että valituksenalainen tuomio on ristiriidassa SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan kanssa, sillä unionin yleinen tuomioistuin on katsonut virheellisesti, että käsiteltävässä tapauksessa oli kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä, monitahoisesta ja jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

49 Valittaja väittää tältä osin ensinnäkin, että yhtenä kokonaisuutena pidettävän, monitahoisen ja jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen käsite on sellaisenaan ristiriidassa SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan kanssa, eikä sitä voida siis soveltaa. Kyseisellä käsitteellä ei näet ole oikeudellista perustaa unionin oikeudessa. Kun komissio on soveltanut yhtenä kokonaisuutena pidettävän, monitahoisen ja jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen käsitettä, se on lisäksi yhdistänyt erilaiset itsenäiset markkinat keinotekoisesti siten, että tuloksena on ollut kokonaisvaltainen, yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen, ja sivuuttanut näin mahdollisesti erillisten rikkomisten vanhentumisen. Valittaja väittää lisäksi, ettei valituksenalaista tuomiota ole perusteltu riittävästi, koska unionin yleinen tuomioistuin ei ole vastannut sen väitteisiin tältä osin.

50 Valittaja väittää toiseksi, että kun valituksenalaisessa tuomiossa on todettu, että nyt käsiteltävässä asiassa oli kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka kattaa nyt käsiteltävässä asiassa etenkin Italian alueen, siinä on loukattu oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevia periaatteita. Koska unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että valittajan voidaan katsoa olevan vastuussa rikkomisesta, johon se ei ole osallistunut mutta joka kuuluu kyseiseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon se on osallistunut, valittaja ei voi – kiistääkseen osallistumisensa yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen – vedota hyödyllisesti siihen, ettei se ole osallistunut tähän ensimmäiseksi mainittuun rikkomiseen, ja siltä on siis otettu pois tehokas puolustautumiskeino. Se voi siis yksinomaan kiistää sen, että se oli tietoinen kyseessä olevasta rikkomisesta.

51 Valittaja katsoo kolmanneksi toissijaisesti, että edellytykset sille, että kyse voidaan katsoa olevan yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, eivät olleet täyttyneet nyt käsiteltävässä tapauksessa, koska komissio ei ole määritellyt merkityksellisiä markkinoita ja koska moitittujen eri toimintojen ei ole osoitettu täydentävän toisiaan.

52 Valittaja on neljänneksi sitä mieltä, että koska riidanalainen päätös on kumottu osittain tiettyjen jäsenvaltioiden osalta 16.9.2013 annetussa tuomiossa Wabco Europe ym. v. komissio (T-380/10, EU:T:2013:449), 16.9.2013 annetussa tuomioissa Keramag Keramische Werke ym. v. komissio (T-379/10 ja T-381/10, ei julkaistu, EU:T:2013:457) ja 16.9.2013 annetussa tuomiossa Duravit ym. v. komissio (T-364/10, ei julkaistu, EU:T:2013:477), ja koska eräiden yritysten osalta voi olla niin, etteivät ne ole tienneet rikkomisesta kokonaisuudessaan, kyse ei voi joka tapauksessa olla mainitussa päätöksessä määritellyn kaltaisesta kokonaisvaltaisesta rikkomisesta.

53 Komission mukaan toinen valitusperuste on hylättävä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

54 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkominen voi johtua paitsi yksittäisestä toimenpiteestä myös useista toimenpiteistä tai jatkuvasta käyttäytymisestä, vaikka yksi tai useampi osa tästä useiden toimenpiteiden sarjasta tai tästä jatkuvasta käyttäytymisestä voisi sellaisenaankin ja erikseen tarkasteltuna merkitä kyseisen määräyksen rikkomista. Kun eri toimenpiteet kuuluvat ”kokonaissuunnitelmaan”, koska niiden yhteisenä tavoitteena on kilpailun vääristäminen sisämarkkinoilla, komissiolla on siis oikeus kohdistaa vastuu näistä toimenpiteistä sen mukaan, miten yritykset ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen kokonaisuutena arvioiden (ks. vastaavasti tuomio 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce v. komissio ja komissio v. Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, 156 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

55 Yritys, joka on osallistunut tällaiseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään monitahoiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen omalla käyttäytymisellään, joka kuuluu SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailua rajoittavan sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteen alaan ja jolla pyrittiin myötävaikuttamaan kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen kokonaisuudessaan, voi siis olla vastuussa myös muiden yritysten käyttäytymisestä saman kilpailusääntöjen rikkomisen osalta koko siltä ajalta, jolloin se osallistui kyseiseen rikkomiseen. Näin on, kun on näytetty toteen, että kyseinen yritys aikoi omalla käyttäytymisellään myötävaikuttaa kaikkien osallistujien yhteisten päämäärien tavoittelemiseen ja että yritys tiesi muiden samoihin päämääriin pyrkivien yritysten suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin (ks. vastaavasti tuomio 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce v. komissio ja komissio v. Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, 157 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

56 On siis mahdollista, että yritys on osallistunut välittömästi kaikkeen yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavaan kilpailunvastaiseen käyttäytymiseen, jolloin komissiolla on oikeus katsoa sen olevan vastuussa kaikesta tästä käyttäytymisestä ja näin ollen kyseisestä rikkomisesta kokonaisuudessaan. On myös mahdollista, että yritys on osallistunut välittömästi ainoastaan osaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä mutta se on tiennyt kaikesta muusta samoihin päämääriin pyrkivien kartellin muiden osallistujien suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin. Myös tällaisessa tapauksessa komissiolla on oikeus katsoa tämän yrityksen olevan vastuussa kaikesta tällaisen rikkomisen muodostavasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä ja näin ollen kyseisestä rikkomisesta kokonaisuudessaan (ks. tuomio 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce v. komissio ja komissio v. Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, 158 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

57 Erilaisten toimintojen luokittelemiseksi yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi ei siis ole tarpeen selvittää, täydentävätkö ne toisiaan siinä mielessä, että kunkin niistä tarkoituksena on vastata yhteen tai useampaan tavanomaisen kilpailun seuraukseen, ja myötävaikuttavatko ne vuorovaikutuksen kautta kaikkien kyseisten toimintojen toteuttajien haluamien kilpailunvastaisten vaikutusten toteuttamiseen sellaisen kokonaisvaltaisen suunnitelman puitteissa, jolla on yksi yhtenäinen päämäärä. Edellytys, joka koskee käsitettä ”yksi yhtenäinen päämäärä”, merkitsee sitä vastoin sitä, että on selvitettävä, onko olemassa sellaisia seikkoja, jotka ovat ominaisia rikkomisen muodostavalle erilaiselle käyttäytymiselle ja jotka voivat osoittaa, että muiden rikkomiseen osallistuneiden yritysten konkreettisesti toteuttamalla käyttäytymisellä ei ole samaa kilpailua rajoittavaa päämäärää tai vaikutusta eikä se siis kuulu ”kokonaissuunnitelmaan”, koska sen yhteisenä tavoitteena on kilpailun vääristäminen sisämarkkinoilla (ks. vastaavasti tuomio 19.12.2013, Siemens ym. v. komissio, C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, ei julkaistu, EU:C:2013:866, 247 ja 248 kohta).

58 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ei voida myöskään päätellä, että SEUT 101 artiklan 1 kohta koskisi yksinomaan joko yrityksiä, jotka toimivat kilpailunrajoitusten kohteena olevilla markkinoilla taikka niitä edeltävillä tai niiden jälkeisillä markkinoilla tai niiden lähimarkkinoilla, tai yrityksiä, jotka rajoittavat toimintavapauttaan tietyillä markkinoilla sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan nojalla. Unionin tuomioistuimen erittäin vakiintuneesta oikeuskäytännöstä näet ilmenee, että SEUT 101 artiklan 1 kohdan tekstissä viitataan yleisesti kaikkiin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka joko horisontaalisissa tai vertikaalisissa suhteissa vääristävät kilpailua sisämarkkinoilla, riippumatta niistä markkinoista, joilla osapuolet toimivat, ja siitä, että kyseessä olevien järjestelyjen ehdot koskevat ainoastaan yhden niistä liiketoimintaa (ks. vastaavasti tuomio 22.10.2015, AC-Treuhand v. komissio, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 34 ja 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

59 Tämän oikeuskäytännön perusteella on ensimmäiseksi hylättävä valittajan väitteet, joiden mukaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän, monitahoisen ja jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen käsite on ristiriidassa SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan kanssa ja sillä loukataan oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevia periaatteita, riippumatta siitä, voidaanko tämä viimeksi mainittu väite ottaa tutkittavaksi.

60 Toiseksi on huomautettava, että – toisin kuin valittaja väittää – unionin yleinen tuomioistuin on perustellut valituksenalaista tuomiota oikeudellisesti riittävällä tavalla, kun se on palauttanut kyseisen tuomion 32–34, 41, 42 ja 46–48 kohdassa mieleen tuon oikeuskäytännön.

61 Kolmanneksi on todettava valittajan väitteestä, jonka mukaan edellytykset sille, että kyse voidaan katsoa olevan yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, eivät ole täyttyneet nyt käsiteltävässä tapauksessa, koska komissio ei ole määrittänyt merkityksellisiä markkinoita, että – kuten unionin yleinen tuomioistuin on korostanut perustellusti valituksenalaisen tuomion 54 kohdassa ja kuten valittaja myöntää – se, että rikkomisen kattamat tuotemarkkinat ja maantieteelliset markkinat ovat erilliset, ei estä missään tapauksessa toteamasta, että kyse on yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Tämä väite on siis joka tapauksessa tehoton.

62 Unionin yleinen tuomioistuin ei ole neljänneksi tehnyt valituksenalaisen tuomion 63–71 kohdassa mitään oikeudellista virhettä katsoessaan, että komissio saattoi käsiteltävässä tapauksessa päätellä, että on olemassa sellainen yksi yhteinen päämäärä, joka osoittaa yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen. Unionin yleinen tuomioistuin on näet valituksenalaisen tuomion 66, 69 ja 71 kohdassa esitettyjen tosiseikkoja koskevien toteamusten perusteella osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että moititulla eri käyttäytymisellä pyrittiin samaan tavoitteeseen eli yhteensovittamaan kaikkien kylpyhuonekalusteiden valmistajien osalta niiden käyttäytyminen tukkuliikkeisiin nähden. Tältä osin on korostettava, että – toisin kuin valittaja väittää – yhteisen päämäärän käsitettä ei ole – kuten mainituista 66, 69 ja 71 kohdasta ilmenee – määritetty viittaamalla yleisesti siihen, että kilpailu on vääristynyt rikkomisessa kyseessä olevilla markkinoilla, vaan viittaamalla erilaisiin objektiivisiin tekijöihin, joita olivat esimerkiksi tukkuliikkeillä jakeluketjussa oleva keskeinen asema, kyseisen ketjun ominaisuudet, yhteensovittamiselinten ja monituotejärjestöjen olemassaolo, kollusiivisten järjestelyjen toteuttamisen samankaltaisuus ja aineelliset, maantieteelliset ja ajalliset päällekkäisyydet asianomaisten menettelytapojen välillä.

63 Tarvitsematta osoittaa, että moititut menettelytavat täydentävät toisiaan, on siis niin, että koska yritysten, jotka eivät kilpaile keskenään, voidaan katsoa olevan vastuussa yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka ei edellytä merkityksellisten markkinoiden järjestelmällistä määrittelemistä, ja kun otetaan huomioon se, että valittaja on yhtäältä vastuussa suorasta osallistumisestaan moitittuun rikkomiseen ja toisaalta vastuussa välillisestä osallistumisestaan siihen siltä osin kuin se on tiennyt kaikesta muusta samoihin päämääriin pyrkivien kyseessä olevan kartellin muiden osallistujien suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin, unionin

yleistä tuomioistuinta ei voida moittia siitä, että sen mielestä komissio ei ollut tehnyt mitään virhettä päätellessään, että käsiteltävässä tapauksessa oli kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

64 Lopuksi on huomautettava argumentaatiosta, joka koskee riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista unionin yleisen tuomioistuimen antamissa tuomioissa, jotka koskevat samaa rikkomista, joka on nyt käsiteltävän asian kohteena, että eri kansallisia markkinoita koskevien todisteiden arviointi kuuluu unionin yleisen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan. Siltä osin kuin kyseisellä argumentaatiolla pyritään kyseenalaistamaan se, että kyse on yhtenä kokonaisuutena pidettävästä, monitahoisesta ja jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, on huomautettava, että se, että unionin yleinen tuomioistuin on kumonnut riidanalaisen päätöksen osittain siltä osin kuin se koskee näyttöä siitä, että eräät asianomaiset yritykset ovat osallistuneet moitittuun rikkomiseen tietyillä maantieteellisillä markkinoilla määrättyjen ajanjaksojen aikana, ei riitä kyseenalaistamaan unionin yleisen tuomioistuimen toteamusta siitä, että on olemassa kokonaissuunnitelma, joka kattaa kolme tuotteiden alaryhmää ja kuusi asianomaista jäsenvaltiota, ja samanlainen kilpailua vääristävä päämäärä. Tällaiset osittaiset kumoamiset voivat tarvittaessa johtaa ainoastaan kullekin asianomaiselle yritykselle määrätyn sakon määrän alentamiseen siltä osin kuin kyseessä olevat maantieteelliset markkinat on otettu huomioon laskettaessa yrityksille määrättyä sakkoa.

65 Näin ollen toinen valitusperuste on hylättävä osittain tehottomana ja osittain perusteettomana.

Kolmas ja neljäs valitusperuste, jotka koskevat täyteen harkintavaltaan perustuvaa valvontaa ja sakon oikeasuhteisuutta

Asianosaisten lausumat

66 Valittaja väittää kolmannessa valitusperusteessaan, että oikeusvarmuuteen liittyvistä syistä ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden takaamiseksi unionin yleisen tuomioistuimen ja unionin tuomioistuimen on kussakin niiden käsiteltäväksi saatetussa asiassa, jossa komission määräämä sakko tai uhkasakko on riitautettu, käytettävä todellakin asetuksen N:o 1/2003 31 artiklan mukaista täyttä harkintavaltaansa, erityisesti asiayhteydessä, jossa missään oikeussäännössä ei säädetä seuraamusten yhdenmukaistamisesta ja jossa komissio on soveltanut kolmea eri menetelmää sakkojen laskemiseksi vuosien 1998–2006 osalta.

67 Unionin yleinen tuomioistuin on kuitenkin valittajan vaatimuksista poiketen harjoittanut valituksenalaisessa tuomiossa yksinomaan sakon määrän vahvistamisen laillisuuteen kohdistuvaa valvontaa.

68 Valittaja katsoo lisäksi, että unionin yleisen tuomioistuimen olisi käsiteltävässä tapauksessa pitänyt alentaa sakon määrää, kun otetaan huomioon sen rikkomisen vakavuus, joka koskee vain muutamia suurelta osin pieniä jäsenvaltioita. Komissio on valittajan mukana määrännyt kyseisestä rikkomisesta suhteettoman seuraamuksen, ja kyseinen seuraamus on sen samanluonteisista kartelleista, jotka kattavat koko Euroopan talousalueen alueen, määräämää seuraamusta ankarampi.

69 Valittaja arvostelee lisäksi sitä, ettei sille määrätyn sakon määrää ole alennettu siitä syystä, että hallinnollinen menettely oli kestänyt hyvin kauan eli yhteensä lähes kuuden vuoden ajan.

70 Valittaja väittää neljännessä valitusperusteessaan, että valituksenalaisella tuomiolla loukataan suhteellisuusperiaatetta, josta seuraa, että seuraamuksen on ilmaistava rikkomisen vakavuutta. Valittaja katsoo tältä osin, että unionin yleisen tuomioistuimen on kyseisen vakavuuden määrittämiseksi otettava huomioon kyseessä olevan rikkomisen vaikutukset markkinoihin ja asianomaisilla markkinoilla kertyneet liikevaihdot, mitä se ei ole kuitenkaan tehnyt.

71 Unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt myös varmistua siitä, että riidanalaisella päätöksellä määrätyn sakon määrä on täysin oikeasuhteinen, mikä ei ole tilanne, jos rikkomisen kattama liikevaihto on noin 5,2 miljoonaa euroa ja sen osalta määrätään 2,94 miljoonan euron suuruinen sakko.

72 Valittaja vaatii näin ollen, että unionin tuomioistuin korjaa nämä unionin yleisen tuomioistuimen lainvastaiset laiminlyönnit ja alentaa määrätyn sakon määrää itse.

73 Komissio vaatii, että kolmas ja neljäs valitusperuste hylätään.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

74 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 263 artiklassa määrätty laillisuusvalvonta merkitsee sitä, että tutkiessaan kantajan riidanalaista päätöstä vastaan esittämiä väitteitä unionin tuomioistuimet harjoittavat sekä oikeudellisiin seikkoihin että tosiseikkoihin kohdistuvaa valvontaa ja että niillä on toimivalta arvioida todisteita, kumota mainittu päätös tai muuttaa sakkojen määrää (ks. tuomio 10.7.2014, Telefónica ja Telefónica de España v. komissio, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

75 Laillisuusvalvontaa täydentää täysi harkintavalta, joka on annettu unionin tuomioistuimille asetuksen N:o 1/2003 31 artiklalla SEUT 261 artiklan mukaisesti. Tämän harkintavallan nojalla tuomioistuimilla on pelkän seuraamuksen laillisuutta koskevan valvonnan lisäksi oikeus korvata komission arviointi omalla arvioinnillaan ja siten poistaa määrätty sakko tai uhkasakko taikka alentaa tai korottaa sen määrää (ks. tuomio 8.12.2011, Chalkor v. komissio, C-386/10 P, EU:C:2011:815, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

76 Täyttääkseen Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetut täyteen harkintavaltaan perustuvan valvonnan vaatimukset sakon osalta unionin tuomioistuinten on SEUT 261 ja SEUT 263 artiklan mukaista toimivaltaa käyttäessään tutkittava kaikki oikeudellisia seikkoja tai tosiseikkoja koskevat väitteet, joilla pyritään osoittamaan, että sakon määrä ei ole oikeassa suhteessa rikkomisen vakavuuteen ja kestoon (ks. tuomio 18.12.2014, komissio v. Parker Hannifin Manufacturing ja Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

77 Kyseisen täyden harkintavallan käyttö ei vastaa kuitenkaan viran puolesta suoritettavaa valvontaa, ja menettely on kontradiktorista. Juuri kantajan on lähtökohtaisesti esitettävä riidanalaista päätöstä koskevat kanneperusteet ja todisteet niiden tueksi (ks. tuomio 18.12.2014, komissio v. Parker Hannifin Manufacturing ja Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, 76 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

78 Tältä osin on korostettava, ettei se, että riidanalaista päätöstä ei ole valvottu viran puolesta kokonaisuudessaan, ole ristiriidassa tehokkaan oikeussuojan periaatteen kanssa. Kyseisen periaatteen noudattamiseksi ei näet ole välttämätöntä, että unionin yleinen tuomioistuin, jonka on kyllä vastattava kaikkiin esitettyihin kanneperusteisiin ja harjoitettava valvontaa niin oikeuskysymysten kuin tosiseikkoja koskevien kysymysten osalta, tutkii viran puolesta asiakirja-aineiston kokonaan uudelleen (ks. tuomio 8.12.2011, Chalkor v. komissio, C-386/10 P, EU:C:2011:815, 66 kohta).

79 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on lisäksi niin, että ainoastaan unionin yleinen tuomioistuin on toimivaltainen valvomaan sitä, miten komissio on kussakin yksittäistapauksessa arvioinut lainvastaisen käyttäytymisen vakavuutta. Unionin tuomioistuimen valvonnan tarkoituksena on muutoksenhaun yhteydessä yhtäältä tutkia, missä määrin unionin yleinen tuomioistuin on ottanut oikeudellisesti asianmukaisella tavalla huomioon kaikki ne tekijät, jotka ovat olennaisia arvioitaessa tietyn käyttäytymisen vakavuutta SEUT 101 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan valossa, ja toisaalta tarkastaa, onko unionin yleinen tuomioistuin vastannut oikeudellisesti riittävällä tavalla

kaikkiin sakon määrän alentamista koskevan vaatimuksen tueksi esitettyihin väitteisiin. Unionin kilpailuoikeuden rikkomisten vakavuus on määritettävä sellaisten lukuisten seikkojen perusteella, joihin kuuluvat muun muassa sakkojen ennalta ehkäisevä vaikutus, asiaan liittyvät erityiset olosuhteet ja asiayhteys, mukaan lukien kunkin yrityksen käyttäytyminen, kunkin yrityksen osuus kartellin perustamisessa, hyöty, jonka ne ovat voineet saada kartellista, yritysten koko ja asianomaisten tavaroiden arvo sekä se vaara, joka tällaisista kilpailusääntöjen rikkomisista aiheutuu unionin tavoitteille (ks. vastaavasti tuomio 11.7.2013, Team Relocations ym. v. komissio, C-444/11 P, ei julkaistu, EU:C:2013:464, 95, 99 ja 100 kohta).

80 Kun unionin tuomioistuin lausuu oikeuskysymyksistä muutoksenhaun yhteydessä, sen asiana ei ole myöskään korvata kohtuullisuussyistä unionin yleisen tuomioistuimen arviointia omalla arvioinnillaan ottaessaan täyden harkintavaltansa nojalla kantaa yrityksille unionin oikeuden rikkomisesta määrättyjen sakkojen suuruuteen. Ainoastaan, jos unionin tuomioistuin arvioi, että seuraamuksen taso on paitsi epäasianmukainen myös liiallinen, minkä vuoksi se on suhteellisuusperiaatteen vastainen, olisi siis todettava, että unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen sen vuoksi, että sakon määrä on epäasianmukainen (ks. mm. tuomio 30.5.2013, Quinn Barlo ym. v. komissio, C-70/12 P, ei julkaistu, EU:C:2013:351, 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

81 Kolmatta ja neljättä valitusperustetta on tutkittava tämän oikeuskäytännön perusteella.

82 Mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee selkeästi, että ensinnäkin täyteen harkintavaltaan perustuva valvonta koskee yksinomaan määrättyä seuraamusta eikä riidanalaista päätöstä kokonaisuudessaan ja toiseksi täysi harkintavalta ja laillisuusvalvonta eivät vastaa viran puolesta suoritettavaa valvontaa eivätkä näin ollen edellytä, että unionin yleinen tuomioistuin tutkii asiakirja-aineiston viran puolesta kokonaan uudelleen kantajan esittämistä väitteistä riippumatta.

83 Käsiteltävässä tapauksessa on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin on valvonut valituksenalaisen tuomion 335 kohdasta alkaen todellakin sakon määrän, että se on vastannut valittajan eri väitteisiin ja että se on kyseisen tuomion 397–402 kohdassa ottanut kantaa sakon määrän alentamista koskeviin vaatimuksiin, joten se ei ole siis vain valvonut kyseisen määrän laillisuutta, toisin kuin valittaja väittää. Unionin yleinen tuomioistuin on erityisesti tältä osin huomauttanut mainitun tuomion 384 kohdassa, että 15 prosentin suuruiset rikkomisen vakavuuskerroin ja lisäsummakerroin olivat vähimmäiskertoimia, kun otetaan huomioon kyseisen rikkomisen erityisen vakava luonne, ja katsonut tämän jälkeen saman tuomion 397–401 kohdassa, ettei yksikään kantajien ensimmäisessä oikeusasteessa esittämistä seikoista oikeuttanut sakon määrän alentamista.

84 Erityisesti moititun rikkomisen vakavuuden tutkinnasta on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin on palauttanut valituksenalaisen tuomion 381 kohdassa mieleen etenkin vuoden 2006 suuntaviivojen 23 kohdan, jonka mukaan ”hinnoista sopimisesta, markkinoiden jakamisesta ja tuotantorajoituksista tehdyt horisontaaliset sopimukset, jotka ovat yleensä salaisia, kuuluvat luonteeltaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin. Tällaisista sopimuksista on määrättävä kilpailupolitiikan mukaan ankaria seuraamuksia. Kyseisten rikkomisten tapauksessa huomioon otettava osuus myynnistä sijoittuu sen vuoksi yleensä asteikon yläpäähän”. Unionin yleinen tuomioistuin on esittänyt mainitun tuomion 383 kohdassa perustelut, jotka komissio oli vahvistanut riidanalaisen päätöksen 1211 perustelukappaleessa ja joiden mukaan hintojen horisontaalinen yhteensovittaminen oli jo luonteensa vuoksi yksi haitallisimmista kilpailun rajoituksista ja rikkominen oli yhtenä kokonaisuutena pidettävä, monitahoinen ja jatkettu kilpailusääntöjen rikkominen, joka kattoi kuusi jäsenvaltiota ja koski kolmea tuotteiden alaryhmää, minkä jälkeen se on todennut valituksenalaisen tuomion 384 kohdassa kyseessä olevan rikkomisen erityisen vakavan luonteen, joka oikeutti soveltamaan 15 prosentin suuruista vakavuuskerrointa, ja mainitun tuomion 385 kohdassa valittajan osallistumisen todetun rikkomisen toteuttaneiden ”yritysten ydinryhmään”.

85 Koska unionin yleinen tuomioistuin on ottanut näin huomioon kaikki merkitykselliset parametrit moititun rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi ja hintojen horisontaalinen yhteensovittaminen ja valittajan osallistuminen siihen oli lisäksi näytetty toteen, ja koska se on vastannut tältä osin valittajan väitteisiin, se ei ole tehnyt mitään oikeudellista virhettä ja se on noudattanut velvollisuuttaan harjoittaa riidanalaisen päätöksen osalta tehokasta tuomioistuinvalvontaa.

86 Hallinnollisen menettelyn liian pitkän keston arvioimisesta on huomautettava, että vaikka se, että komissio loukkaa kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta, voi oikeuttaa kumoamaan komission SEUT 101 tai SEUT 102 artiklaan perustuvan hallinnollisen menettelyn päätteeksi antaman päätöksen, jos se merkitsee myös asianomaisen yrityksen puolustautumisoikeuksien loukkaamista, tällainen kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen loukkaaminen – olettaen, että se näytetään toteen – ei voi johtaa määrätyn sakon määrän alentamiseen (ks. mm. tuomio 9.6.2016, CEPSA v. komissio, C-608/13 P, EU:C:2016:414, 61 kohta ja tuomio 9.6.2016, PROAS v. komissio, C-616/13 P, EU:C:2016:415, 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Kuten tämän tuomion 69 kohdasta ilmenee, tässä tapauksessa on kuitenkin selvää, että valittaja pyrkii väitteellään, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin on arvioinut virheellisesti hallinnollisen menettelyn liian pitkää kestoa, yksinomaan siihen, että sille määrätyn sakon määrää alennetaan.

87 Kyseinen väite on siis sen perusteltavuutta huomioon ottamatta hylättävä tehottomana.

88 Lopuksi on todettava määrätyn sakon määrän oikeasuhteisuudesta sellaisenaan, ettei valittaja esitä mitään väitettä, jolla voitaisiin osoittaa, että määrätyn seuraamuksen taso on epäasianmukainen tai liiallinen. Tältä osin väite, jonka mukaan 2,94 miljoonan euron suuruinen sakko on suhteeton kartellissa kyseessä olleeseen 5,2 miljoonan euron suuruiseen liikevaihtoon nähden, on hylättävä. On näet selvää, että Villeroy & Bochille ja sen tytäryhtiöille määrätyn sakon määrää on käsiteltävässä tapauksessa alennettu asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaisesti siten, ettei 10:tä prosenttia valittajalle edellisen tilikauden aikana kertyneestä kokonaisliikevaihdosta ylitetä. Kyseisellä enimmäismäärällä taataan kuitenkin jo se, ettei tuo sakko ole suhteeton yrityksen kokoon nähden, josta kertoo sen kokonaisliikevaihto (ks. vastaavasti tuomio 28.6.2005, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, 280–282 kohta).

89 Näin ollen kolmas ja neljäs valitusperuste on hylättävä osittain tehottomina ja osittain perusteettomina.

90 Koska yhtäkään valittajan esittämistä valitusperusteista ei ole hyväksytty, valitus on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

91 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos valitus on perusteeton, unionin tuomioistuin tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista. Saman työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan, jota sovelletaan sen 184 artiklan 1 kohdan nojalla valituksen käsittelyyn, mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut valittajan velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja valittaja on hävinnyt asian, valittaja on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Valitus hylätään.

2) Villeroy & Boch Belgium SA velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Allekirjoitukset